

FERDÍTÉSEK

Madarak, vékák, cimbalmok

A ferdítgetéstől példákkal óvó sorozatunk legújabb részében igyekeztem olyan szólásokat és szófordulatokat összegyűjteni, amelyek között vannak majdnem teljesen azonos formák és a nagyon hasonló tartalom ellenére egészen különböző megfogalmazások is. Amikor például mi azt mondjuk, hogy megtalálta a zsák a foltját, soha nem pozitív értelemben tesszük, hanem mindig valamilyen közösen elkövetett nem tetsző cselekvésre vonatkozóan.

Ennél enyhébb a madarat tolláról, embert barátjáról szólás, ami pozitív felhangú is lehet, akár csak a románban a bármiféle jelképiséget mellőző cine se aseamănă, se adună. Érdekes viszont, hogy ugyanebben a közösködési témában a holló a hollónak nem vájja ki a szemét románban is éppígy hangzik: corb la corb nu-i scoate ochii. Gondolom, mindenki számára világos, hogy ezt a fajta kapcsolatot mi legrövidebben egyetlen szóval is ki tudjuk fejezni: betyárbecsület. Tudtommal ennek a „rövid változatnak” nincs román megfelelője, de ha valaki tud ilyenről, örömmel veszem, ha közli (természetesen nem elferdítve cinstea haiducilorra!).

Egy másik gondolatsorhoz kapcsolódik az a szólás, hogy valamit nem rejtünk véka alá. Ezt sem szükséges magyarázni, hisz ha valamire ráborítjuk a vékát, az nem látszik ki alóla, tehát jól elrejtünk a világ szeme elől valamit. Románul kissé érdekesebben alakult az erre az esetre vonatkozatható szólás az idők folyamán, mivel úgy mondják, hogy punem batista pe țambal, azaz letakarjuk zsebkendővel a cimbalmot, nehogy a nagy vigasság során véletlenül olyasmit is meghalljon a közönség,

ami nem tartozik rá. S hogy miért épp vigasság? Mert szívesen veszik a gyakori vendégeskedést, jó hangulatot, s ha váratlanul érkezik valaki, akkor arra azt mondják, hogy a venit pe nepușă masa, vagyis még meg sem volt terítve az asztal. Ennek a szófordulatnak semmi köze a magyarokkal kapcsolatban emlegetett sírva vigadáshoz, de hát végeredményben élvezredes szomszédság ide vagy oda, azért mindkét népnek megvannak a maga jól be-rögzült szokásai.

A népszellemről sem kell elfeledkeznünk, hisz ha mi azt mondjuk, hogy ember tervez, isten végez, a vásárok világában otthonosabban mozgó románok szerint socoteala de acasă nu coincide cu socoteala din târg.

A teljesen azonos szólások mindkét nyelven a környezettel szembeni viselkedésmódra vonatkoznak, vagyis aki másnak vermet ás, maga esik bele (cine sapă groapa altuia, pică singur); akasztott ember házában ne emlegessünk kötelet (în casa spânzuratului nu se vorbeste de funie); illetve aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók, és románul is ugyanígy, csak korpa helyett moslékot említnek: nu te băga în lături că te mănâncă porcii.

De így vagy úgy, történjék bármi – a mi tájainkon nem szokás ugyan –, a déli megyékben, mondhatni, minden témát azzal zárnak, hogy: lasă dragă, noi să fim sănătoși. Ami csak látszólag ugyanaz, mint az általunk emlegetett fő az egészség, illetve a csak egészség legyen változat, mivel mi nagy általánosságban mondjuk ezt, számukra viszont a saját egészségükön kívül mintha semmi más nem is létezne.

Molnár Judit